

# Designing an Empowerment Model for Medical Sciences Students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

1. Maryam Havakhoor<sup>✉</sup>: PhD Student, Department of Psychology and Educational Sciences, St.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Ghodsi Ahghar<sup>\*✉</sup>: Full Professor, Faculty Member, Institute of Studies, Tehran, Iran.
3. Zeinab Golzari<sup>✉</sup>: Department of Psychology and Educational Sciences, St.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

\*Corresponding Author's Email: ghodsyahghar@oerp.ir

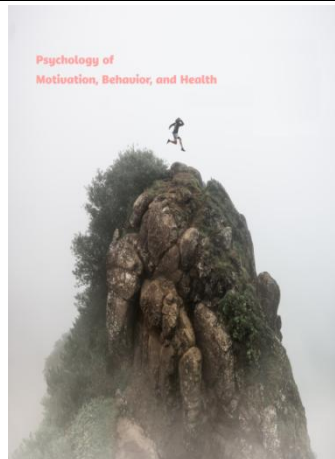
Received: 2026-02-25

Revised: 2026-06-02

Accepted: 2026-06-09

Initial Publish: 2026-06-09

Final Publish: 2027-02-20



## Abstract

**Introduction and Aim:** Student empowerment is a fundamental prerequisite for human capital development, enhancement of higher education quality, and preparation of students for effective participation in professional and social domains. The present study aimed to design and validate an empowerment model for medical sciences students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences.

**Methodology:** This applied, cross-sectional qualitative study employed an exploratory thematic analysis approach. The study population consisted of scientific literature related to student empowerment and university faculty members in 2024. Participants were selected through purposive and snowball sampling, and data saturation was achieved after interviewing 16 faculty members using semi-structured interviews. Data were collected through a systematic literature review and interviews and were analyzed using open, axial, and selective coding procedures in MaxQDA 12 software.

**Findings:** The analysis resulted in an empowerment model comprising three major dimensions: individual, organizational, and environmental. The individual dimension contained eight indicators, the organizational dimension fourteen indicators, and the environmental dimension eight indicators. Key individual components included self-awareness, self-management, self-confidence, and goal setting. Major organizational components encompassed educational leadership, organizational culture, student support services, and organizational justice. Environmental components included lifelong learning opportunities, entrepreneurial ecosystems, university–industry collaboration, and mental health and well-being resources. The findings indicated that student empowerment is a multidimensional and systemic construct shaped by the dynamic interaction of individual, organizational, and environmental factors.

**Conclusion:** The findings demonstrate that empowering medical sciences students extends beyond the development of personal competencies and requires supportive organizational structures and enabling environmental conditions. The proposed model provides a comprehensive framework for educational planning, university policymaking, and the enhancement of students' personal and professional competencies.

**Keywords:** Student Empowerment; Medical Sciences Students; Thematic Analysis; Higher Education; Student Development; Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences.

**How to Cite:** Havakhoor, M., Ahghar, G., & Golzari, Z. (2026). Designing an Empowerment Model for Medical Sciences Students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 4(6), 1-16.



**Copyright:** © 2026 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

## Extended Abstract

### Introduction and Aim

Student empowerment has emerged as one of the most significant concepts in contemporary higher education due to its close association with academic success, professional preparedness, lifelong learning, and social participation. Universities are increasingly expected to move beyond the traditional transmission of knowledge and provide learning environments that foster autonomy, self-efficacy, critical thinking, responsibility, and active engagement among students. In this context, empowerment is viewed as a multidimensional construct that enables students to recognize and utilize their capabilities effectively while developing the competencies necessary to address complex educational and professional challenges. The growing complexity of modern societies, technological transformations, and changing labor market demands have further increased the importance of empowering university students, particularly those in medical sciences who will assume critical roles in future healthcare systems (Ahmad, 2020; Malekinia, 2016).

The literature suggests that student empowerment is influenced by a combination of personal, organizational, and environmental factors. At the individual level, self-efficacy, self-awareness, motivation, self-regulation, and psychological resources contribute significantly to students' ability to achieve academic and professional goals. Self-efficacy has consistently been identified as a major determinant of empowerment because students who believe in their capabilities are more likely to engage actively in learning activities and overcome academic challenges (Ahmadi & Rezaei, 2021; R. Davis, 2022). Similarly, academic motivation plays a crucial role in enhancing students' cognitive empowerment and academic engagement (Maleki & Heidari, 2023). Research has also highlighted the importance of psychological capital, including hope, resilience, optimism, and confidence, in promoting empowerment and personal development among university students (Yazdanpanah & Rahimi, 2024).

Another important dimension of empowerment involves communication, participation, and interpersonal relationships. Effective communication skills strengthen students' capacity to interact with peers, faculty members, and professional communities, thereby enhancing their sense of competence and social integration. Evidence indicates that communication competencies contribute

substantially to empowerment processes within academic settings (Sharifi & Moradi, 2022). Furthermore, entrepreneurial orientation and innovation have become increasingly important components of student development in higher education. Studies have demonstrated positive relationships between entrepreneurial spirit and career empowerment, emphasizing the need for universities to prepare students for dynamic and evolving labor markets (Kakaei et al., 2021).

In addition to personal factors, organizational structures and institutional support systems play essential roles in facilitating student empowerment. Educational programs, leadership practices, organizational culture, student support services, and opportunities for participation contribute significantly to students' development. Previous research has emphasized that universities must create supportive environments that encourage student engagement, independent learning, and professional growth (Dadgarpanah et al., 2019; Halimi et al., 2021). Moreover, digital learning environments have expanded opportunities for self-directed learning and increased student participation, creating new pathways for empowerment in higher education (Thomas, 2025).

Health literacy has also emerged as a critical factor in student development, especially among medical sciences students. Health literacy refers to the ability to access, understand, evaluate, and apply health information for making informed decisions. Higher levels of health literacy have been associated with healthier behaviors, better health outcomes, and enhanced self-management capabilities (K. Davis, 2022; Martin, 2024). Access to reliable health information resources and digital health literacy skills further contribute to informed decision-making and personal empowerment (Dadczynski et al., 2021; Naderi & Mashayekhi, 2022). Studies conducted among adolescents and young adults have shown that health literacy is associated with greater compliance with preventive health behaviors and reduced health-related anxiety (Nearchou et al., 2022; Yousefi & Ahmadi, 2023). Educational interventions, including media education and campus health programs, have been recommended as effective strategies for improving health literacy and supporting student empowerment (Sharifi & Zarei, 2025; Thomas & King, 2025).

Although previous studies have examined various dimensions of empowerment, there remains a need for a comprehensive and context-specific model that integrates individual, organizational, and

environmental determinants of empowerment among medical sciences students. Furthermore, spiritual self-care, self-determination, community engagement, and social responsibility have been identified as important but often underexplored dimensions of empowerment in higher education (Adnan et al., 2024; Agurto et al., 2020; Asadzandi, 2021; Nasiri & Bakhshi, 2024). Therefore, the present study aimed to design and validate a comprehensive empowerment model for students of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences.

## Methodology

The present study employed an applied qualitative research design with an exploratory thematic analysis approach. The study population consisted of two sources: documentary resources related to student empowerment and university faculty members. The documentary review included books, dissertations, theses, and scientific articles published between 2000 and 2025 in national and international databases. Faculty members with expertise in educational management and higher education administration constituted the second source of data.

Purposive and snowball sampling techniques were utilized to recruit participants. Sixteen faculty members participated in semi-structured interviews, and data collection continued until theoretical saturation was achieved. Inclusion criteria included holding a doctoral degree, faculty membership status, and a minimum of three years of professional experience in higher education. Interviews lasted between 30 and 50 minutes and were audio-recorded with participants' consent.

Data were collected through systematic literature review and semi-structured interviews. The interview protocol focused on identifying key dimensions, components, and indicators associated with student empowerment. Data analysis was conducted using inductive thematic analysis. Open coding was first employed to identify primary concepts, followed by axial coding to organize related concepts into broader categories. Finally, selective coding was used to integrate categories into overarching themes. MAXQDA 12 software was utilized to facilitate data management and coding procedures. The trustworthiness of the findings was enhanced through repeated review of transcripts, comparison of codes across data sources, and validation of themes by the research team.

## Findings

The thematic analysis resulted in the development of a comprehensive student empowerment model consisting of three major dimensions: individual empowerment, organizational empowerment, and environmental empowerment. A total of 30 indicators were identified across these dimensions.

The individual dimension comprised eight indicators: personal discipline, self-awareness, self-management, self-improvement, self-confidence, competency enhancement, self-decision-making, and goal setting. These indicators reflected the importance of personal capabilities, psychological resources, and self-regulatory processes in empowering students.

The organizational dimension emerged as the most comprehensive category and included fourteen indicators: resource allocation, educational leadership and management activities, training and development, organizational culture, governance and accountability, student support services, information and communication systems, organizational infrastructure, interaction with faculties and the university, stakeholder participation, performance evaluation, organizational justice, goal clarity, and diversity and inclusion. These findings emphasized the significant role of institutional structures and university support mechanisms in fostering student empowerment.

The environmental dimension consisted of eight indicators: economic environment and labor market conditions, lifelong learning and career development opportunities, entrepreneurship and innovation ecosystems, sustainable development and resource management, community participation, ethical considerations and social responsibility, university–industry collaboration, and mental health and well-being resources. These indicators highlighted the importance of external social, economic, and professional contexts in shaping students' empowerment experiences.

The findings demonstrated that student empowerment is a multidimensional phenomenon that cannot be explained solely by individual characteristics. Instead, empowerment emerges through the interaction of personal competencies, organizational supports, and environmental opportunities. The organizational dimension contained the highest number of indicators, suggesting that institutional factors play a particularly influential role in facilitating student empowerment. Overall, the resulting model provided a comprehensive framework for understanding the complex processes through which medical sciences students develop the capacities required for academic

success, professional competence, and social engagement.

### Discussion and Conclusion

The findings of the present study indicate that student empowerment is a complex and multidimensional construct encompassing individual, organizational, and environmental dimensions. The identification of these three dimensions confirms that empowerment extends beyond personal abilities and requires supportive institutional structures as well as favorable environmental conditions. The results suggest that effective empowerment strategies must address students' psychological resources, organizational experiences, and broader social contexts simultaneously.

The individual dimension highlights the importance of self-awareness, self-management, self-confidence, and goal-setting abilities in promoting empowerment. These components reflect students' capacity to regulate their learning, manage challenges, and pursue personal and professional development. Empowerment at the individual level enables students to become active participants in their educational experiences rather than passive recipients of knowledge.

The organizational dimension underscores the critical role of universities in creating environments that facilitate empowerment. Institutional factors such as leadership practices, organizational justice, support services, communication systems, and opportunities for participation significantly influence students' perceptions of competence and belonging. The prominence of organizational indicators in the model suggests that universities have substantial

responsibility for fostering empowerment through supportive policies, inclusive cultures, and accessible resources.

The environmental dimension demonstrates that empowerment is also shaped by factors beyond the university itself. Career opportunities, entrepreneurship ecosystems, social responsibility initiatives, community engagement, and collaboration with industry provide students with opportunities to apply their knowledge in real-world contexts. These experiences contribute to the development of practical competencies, professional identity, and social responsibility.

Another important finding concerns the inclusion of mental health and well-being resources within the environmental dimension. This result highlights the close relationship between psychological well-being and empowerment. Students who have access to mental health support and well-being resources are better equipped to manage academic pressures and participate effectively in educational activities.

Overall, the proposed model offers a comprehensive framework for understanding and promoting student empowerment in medical sciences education. The model demonstrates that sustainable empowerment requires coordinated attention to personal development, organizational support, and environmental opportunities. Universities seeking to enhance student outcomes should adopt integrated strategies that address all three dimensions simultaneously. Such efforts may contribute not only to improved academic performance but also to the development of competent, responsible, and socially engaged healthcare professionals capable of meeting the demands of contemporary society.

## طراحی الگوی توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور اهواز

۱. مریم هواخور<sup>1b</sup>: دانشجوی دکتری، گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. قدسی احقر<sup>1b\*</sup>: استاد تمام، عضو هیأت علمی پژوهشگاه مطالعات، تهران، ایران
۳. زینب گلزاری<sup>1b</sup>: گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

\*ایمیل نویسنده مسئول: ghodsyahghar@oerp.ir

دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۶ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۱۲ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۹ انتشار اولیه: ۱۴۰۵/۰۳/۱۹ انتشار نهایی: ۱۴۰۵/۱۲/۰۱

### چکیده

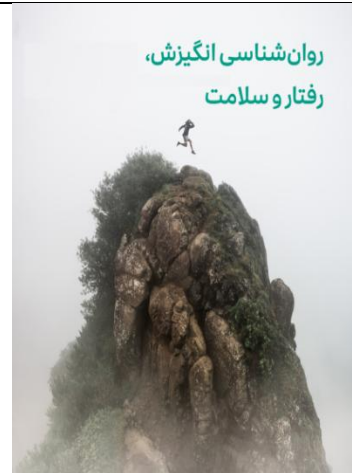
**مقدمه و هدف:** توانمندسازی دانشجویان یکی از پیش‌نیازهای اساسی توسعه سرمایه انسانی، ارتقای کیفیت آموزش عالی و افزایش آمادگی حرفه‌ای آنان برای ایفای نقش مؤثر در جامعه است. پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتباربخشی الگوی توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور اهواز انجام شد.

**روش‌شناسی:** این پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر زمان مقطعی و از نظر روش از نوع پژوهش کیفی اکتشافی مبتنی بر تحلیل مضمون بود. جامعه پژوهش شامل اسناد و منابع علمی مرتبط با توانمندسازی دانشجویان و نیز اعضای هیأت علمی دانشگاه در سال ۱۴۰۳ بود. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و زنجیره‌ای انجام شد و با رسیدن به اشباع نظری، ۱۶ نفر از اساتید دانشگاه در مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته مشارکت کردند. داده‌ها با استفاده از مرور نظام‌مند ادبیات و مصاحبه‌ها گردآوری و از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار ۱۲ MaxQDA تحلیل شدند.

**یافته‌ها:** تحلیل داده‌ها منجر به شناسایی الگوی توانمندسازی دانشجویان در قالب سه بعد اصلی فردی، سازمانی و محیطی شد. بعد فردی شامل ۸ شاخص، بعد سازمانی شامل ۱۴ شاخص و بعد محیطی شامل ۸ شاخص بود. مهم‌ترین مؤلفه‌های بعد فردی شامل خودآگاهی، خودمدیریتی، اعتمادبه‌نفس و هدف‌گذاری؛ مؤلفه‌های بعد سازمانی شامل رهبری آموزشی، فرهنگ سازمانی، خدمات پشتیبانی دانشجویی و عدالت سازمانی؛ و مؤلفه‌های بعد محیطی شامل فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر، اکوسیستم کارآفرینی، همکاری دانشگاه و صنعت و منابع سلامت روان و بهزیستی بودند. یافته‌ها نشان دادند که توانمندسازی دانشجویان پدیده‌ای چندبعدی و نظام‌مند است که از تعامل هم‌زمان عوامل فردی، سازمانی و محیطی تأثیر می‌پذیرد.

**نتیجه‌گیری:** نتایج پژوهش نشان داد که توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی صرفاً به توسعه ویژگی‌های فردی محدود نمی‌شود، بلکه نیازمند فراهم‌سازی بسترهای سازمانی و محیطی حمایتی است. الگوی ارائه‌شده می‌تواند به‌عنوان چارچوبی جامع برای طراحی برنامه‌های آموزشی، سیاست‌گذاری دانشگاهی و ارتقای شایستگی‌های فردی و حرفه‌ای دانشجویان مورد استفاده قرار گیرد.

**کلیدواژه‌گان:** توانمندسازی دانشجویان، دانشجویان علوم پزشکی، تحلیل مضمون، آموزش عالی، توسعه دانشجویی، دانشگاه جندی‌شاپور اهواز



**نحوه استناددهی:** هواخور، مریم، احقر، قدسی، و گلزاری، زینب. (۱۴۰۵). طراحی الگوی توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور اهواز. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*، ۴(۶)، ۱-۱۶.



مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC) صورت گرفته است. (4.0)

## مقدمه

پیش‌بینی‌کننده‌های رفتارهای موفقیت‌آمیز محسوب می‌شود. پژوهش‌های انجام‌شده نشان داده‌اند که دانشجویانی که از سطح بالاتری از خودکارآمدی برخوردارند، مشارکت فعال‌تری در فعالیت‌های آموزشی داشته و عملکرد تحصیلی مطلوب‌تری را تجربه می‌کنند. همچنین خودکارآمدی موجب افزایش تاب‌آوری، خودتنظیمی و توانایی مقابله با فشارهای آموزشی می‌شود. در این راستا، نتایج پژوهش احمدی و رضایی نشان داد که خودکارآمدی نقش تعیین‌کننده‌ای در توانمندسازی دانشجویان دانشگاهی ایفا می‌کند و ارتقای آن می‌تواند زمینه‌ساز توسعه قابلیت‌های فردی و حرفه‌ای دانشجویان باشد (Ahmadi & Rezaei, 2021). یافته‌های دیویس نیز بیانگر آن است که احساس توانمندی و خودکارآمدی از مهم‌ترین مؤلفه‌های موفقیت دانشجویان در محیط‌های دانشگاهی مدرن به شمار می‌رود (R. Davis, 2022).

سرمایه روان‌شناختی نیز به عنوان یکی از منابع مهم در فرایند توانمندسازی شناخته می‌شود. سرمایه روان‌شناختی شامل مؤلفه‌هایی نظیر امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی است که نقش مهمی در سازگاری دانشجویان با چالش‌های تحصیلی و اجتماعی دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانشجویان دارای سرمایه روان‌شناختی بالا از انگیزش تحصیلی بیشتر، عملکرد بهتر و توانایی بالاتر در مدیریت استرس برخوردار هستند. مطالعه یزدان‌پناه و رحیمی نشان داد که سرمایه روان‌شناختی با توانمندسازی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری دارد و می‌تواند یکی از عوامل کلیدی در ارتقای قابلیت‌های فردی و اجتماعی آنان باشد (Yazdanpanah & Rahimi, 2024). علاوه بر این، انگیزش تحصیلی نیز از جمله عوامل مؤثر بر توانمندسازی شناختی دانشجویان محسوب می‌شود و نقش مهمی در مشارکت فعال آنان در فرایند یادگیری ایفا می‌کند (Maleki & Heidari, 2023).

در کنار عوامل فردی، مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی نیز از عناصر مهم توانمندسازی دانشجویان به شمار می‌روند. تعامل مؤثر با اساتید، همکلاسی‌ها و محیط دانشگاهی موجب افزایش احساس تعلق، مشارکت و اثربخشی دانشجویان می‌شود. نتایج پژوهش شریفی و مرادی نشان داد که مهارت‌های ارتباطی نقش مهمی در ارتقای توانمندسازی دانشگاهیان دارند و می‌توانند زمینه را برای مشارکت

توانمندسازی دانشجویان در دهه‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه نظام‌های آموزش عالی در سراسر جهان تبدیل شده است. تغییرات سریع اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و حرفه‌ای موجب شده است که دانشگاه‌ها دیگر صرفاً به انتقال دانش نظری اکتفا نکنند، بلکه به دنبال پرورش دانشجویانی باشند که از توانایی تصمیم‌گیری، خودمدیریتی، حل مسئله، سازگاری با تغییرات و مشارکت فعال در توسعه فردی و اجتماعی برخوردار باشند. در چنین شرایطی، توانمندسازی دانشجویان به عنوان فرآیندی چندبعدی مطرح می‌شود که به توسعه قابلیت‌ها، افزایش خودباوری، ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای و اجتماعی و تقویت احساس اثربخشی فردی منجر می‌شود. آموزش عالی معاصر نیازمند رویکردهایی است که دانشجویان را برای ایفای نقش مؤثر در بازار کار، جامعه و محیط‌های پیچیده حرفه‌ای آماده سازد و این امر بدون توجه به ابعاد مختلف توانمندسازی امکان‌پذیر نیست (Ahmad, 2020; Malekinia, 2016).

مفهوم توانمندسازی در ادبیات علمی دارای ابعاد متنوعی است و از منظرهای روان‌شناختی، آموزشی، اجتماعی و سازمانی مورد بررسی قرار گرفته است. در رویکردهای جدید، توانمندسازی فراتر از افزایش دانش یا مهارت‌های تخصصی تلقی می‌شود و شامل تقویت احساس شایستگی، استقلال، مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فرایندهای تصمیم‌گیری است. مطالعات نشان داده‌اند که دانشجویان توانمند از سطح بالاتری از اعتمادبه‌نفس، انگیزش، عملکرد تحصیلی و رضایت از زندگی برخوردار هستند و توانایی بیشتری در مواجهه با چالش‌های تحصیلی و حرفه‌ای دارند (R. Davis, 2022; Nasiri & Bakhshi, 2024). از سوی دیگر، توانمندسازی به دانشجویان کمک می‌کند تا نقش فعال‌تری در فرایند یادگیری ایفا کنند و به جای دریافت‌کنندگان منفعل دانش، به یادگیرندگان خودراهبر تبدیل شوند که قادرند مسیر رشد فردی و حرفه‌ای خود را مدیریت کنند (Thomas, 2025).

در میان عوامل فردی مؤثر بر توانمندسازی، خودکارآمدی جایگاه ویژه‌ای دارد. خودکارآمدی به باور فرد نسبت به توانایی‌های خود برای انجام موفقیت‌آمیز وظایف اشاره دارد و یکی از مهم‌ترین

فعال‌تر دانشجویان در فعالیتهای آموزشی و اجتماعی فراهم کنند (Sharifi & Moradi, 2022). همچنین مشارکت در فعالیتهای گروهی و اجتماعی فرصت مناسبی برای توسعه مهارتهای رهبری، همکاری و حل مسئله ایجاد می‌کند و به رشد توانمندی‌های فردی و حرفه‌ای دانشجویان منجر می‌شود (Agurto et al., 2020).

بعد دیگری که در سال‌های اخیر اهمیت فزاینده‌ای یافته است، توانمندسازی مبتنی بر کارآفرینی و آمادگی شغلی است. دانشگاه‌ها در تلاش هستند تا دانشجویان را برای ورود موفق به بازار کار آماده سازند و این امر مستلزم توسعه مهارتهای کارآفرینانه، خلاقیت و نوآوری است. پژوهش کاکایی و همکاران نشان داد که روحیه کارآفرینی با توانمندسازی شغلی دانشجویان رابطه مثبتی دارد و دانشجویان دارای نگرش کارآفرینانه از آمادگی بیشتری برای مواجهه با چالش‌های حرفه‌ای برخوردار هستند (Kakaei et al., 2021). همچنین تحولات گسترده در ماهیت مشاغل و ظهور فناوری‌های نوین موجب شده است که آموزش عالی به سمت توسعه مهارتهای آینده‌محور حرکت کند و توانمندسازی دانشجویان را به یکی از اولویت‌های اصلی خود تبدیل نماید (Ahmad, 2020).

عوامل سازمانی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در فرایند توانمندسازی دانشجویان دارند. محیط دانشگاهی، ساختارهای حمایتی، فرهنگ سازمانی، دسترسی به منابع آموزشی و فرصتهای مشارکت از جمله عواملی هستند که می‌توانند بر میزان توانمندسازی دانشجویان تأثیر بگذارند. دادگرپناه و همکاران در مدل توسعه توانمندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی نشان دادند که تغییرات بنیادین در نظام آموزش عالی مستلزم بازنگری در سازوکارهای توانمندسازی دانشجویان و ایجاد ساختارهای حمایتی مناسب است (Dadgarpanah et al., 2019). همچنین برنامه‌های فوق‌برنامه آموزشی می‌توانند نقش مؤثری در توسعه مهارتهای فردی و حرفه‌ای دانشجویان ایفا کنند و زمینه ارتقای توانمندی آنان را فراهم سازند (Halimi et al., 2021). در همین راستا، محیط‌های یادگیری دیجیتال نیز فرصتهای جدیدی برای مشارکت فعال دانشجویان، یادگیری خودراهبر و افزایش احساس توانمندی فراهم کرده‌اند (Thomas, 2025).

از سوی دیگر، مفهوم سواد سلامت در سال‌های اخیر به یکی از مؤلفه‌های مهم توسعه دانشجویان، به‌ویژه دانشجویان علوم پزشکی،

تبدیل شده است. سواد سلامت به توانایی دسترسی، درک، ارزیابی و استفاده مؤثر از اطلاعات سلامت برای اتخاذ تصمیم‌های مناسب اشاره دارد. دانشجویانی که از سواد سلامت بالاتری برخوردار هستند، توانایی بیشتری در مدیریت رفتارهای مرتبط با سلامت خود دارند و تصمیمات آگاهانه‌تری اتخاذ می‌کنند. مطالعات مختلف نشان داده‌اند که سواد سلامت با ارتقای کیفیت زندگی، رفتارهای پیشگیرانه و کاهش رفتارهای پرخطر ارتباط دارد (K. Davis, 2022; Martin, 2024). در محیط‌های دانشگاهی، سواد سلامت می‌تواند نقش مهمی در ارتقای سلامت جسمی و روانی دانشجویان و افزایش توانایی آنان در مدیریت مسائل مرتبط با سلامت ایفا کند (Thomas & King, 2025).

پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه سواد سلامت نشان داده‌اند که دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر و توانایی استفاده از آنها از عوامل مهم ارتقای سواد سلامت دانشجویان است. نادری و مشایخی گزارش کردند که استفاده مناسب از منابع اطلاعات پزشکی با سطح بالاتری از سواد سلامت همراه است و می‌تواند به بهبود تصمیم‌گیری‌های مرتبط با سلامت منجر شود (Naderi & Mashayekhi, 2022). همچنین دادچینسکی و همکاران نشان دادند که سواد سلامت دیجیتال و رفتارهای جستجوی اطلاعات سلامت در محیط‌های آنلاین نقش مهمی در مدیریت سلامت دانشجویان دارند (Dadaczynski et al., 2021). در دوران گسترش فناوری‌های ارتباطی، سواد سلامت دیجیتال به یکی از ابعاد مهم توانمندسازی دانشجویان تبدیل شده است که آنان را برای مواجهه با حجم عظیم اطلاعات سلامت آماده می‌سازد (Thomas, 2025).

عوامل روان‌شناختی مرتبط با سلامت نیز در این زمینه اهمیت دارند. پژوهش یوسفی و احمدی نشان داد که سطح پایین‌تر سواد سلامت با اضطراب سلامت بیشتر همراه است و افراد دارای سواد سلامت بالاتر توانایی بهتری در مدیریت نگرانی‌های مرتبط با سلامت دارند (Yousefi & Ahmadi, 2023). همچنین مطالعه نیرکو و همکاران نشان داد که سواد سلامت در میان نوجوانان و جوانان با رعایت بیشتر رفتارهای پیشگیرانه سلامت ارتباط دارد (Nearchou et al., 2022). در همین راستا، برنامه‌های آموزش سلامت دانشگاهی می‌توانند نقش مؤثری در ارتقای سواد سلامت و تقویت رفتارهای سالم در میان

خارجی شامل: *Web of Science, PubMed, Scopus, Embase, Cochrane, Google Scholar, ERIC, ScienceDirect, PreQuest, Medline, ISI, Elsevier, Wiley Online Library, Springer, JSTOR, Social Science Citation*.

علمی ایرانی شامل جهاد دانشگاهی و *IranDoc, SID, IranMedex, MagIran, MediLib Elmnet, Noormags, Civilica* است. (۲) مشارکت کنندگان: شامل اساتید دانشگاه (زن و

مرد) در سال ۱۴۰۳ طبق ملاک‌های ورود و خروج. ملاک‌های ورود عبارتند از: مدرک دکتری، هیات علمی، سابقه کار حداقل سه سال، رشته مدیریت آموزشی و مدیریت آموزش عالی ملاک‌های خروج در پژوهش: عدم تمایل به شرکت در پژوهش. در مطالعات کیفی حجم نمونه در ابتدای پژوهش قابل محاسبه نیست. میزان حجم نمونه به اشباع نظری سوال‌های پژوهش بستگی دارد و تا جایی پیش می‌رود که هیچ کد جدیدی به پژوهش افزوده نشود و پژوهش به اشباع نظری برسد. در این پژوهش حجم نمونه بر اساس اصل اشباع نظری و مصاحبه نیمه ساختار یافته ۱۶ نفر بود. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی از نوع هدفمند و با روش زنجیره‌ای یا شبکه ارجاعی براساس ملاک‌های ورود و خروج در پژوهش به شرح زیر استفاده شد. ملاک‌های ورود در پژوهش: مدرک تحصیلی دکتری، هیات علمی، حداقل سه سال سابقه کار، رشته مدیریت آموزش عالی و مدیریت آموزشی، ملاک‌های خروجی در پژوهش: عدم تمایل به شرکت در پژوهش، ابزار اندازه‌گیری شامل: (۱) مرور نظام مند بر ادبیات پژوهش (مبانی نظری و پیشینه مطالعاتی): ابتدا چارچوب نظری (کتاب علمی و تخصصی) و پیشینه مطالعاتی (رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌ها) با تمرکز بر توانمندسازی دانشجویان

از طریق سنتز پژوهی در پایگاه‌های علمی *Social Science Citation, Web of Science, PubMed, Scopus, Embase, Cochrane, Google Scholar, ERIC, ScienceDirect, PreQuest, Medline, ISI, Elsevier, Wiley Online Library, Springer, JSTOR, Social Science Citation*.

پایگاه‌های علمی ایرانی شامل جهاد دانشگاهی و *IranDoc, SID, IranMedex, MagIran, MediLib Elmnet, Noormags, Civilica* است. (۲) روش مصاحبه نیمه ساختار یافته با اساتید دانشگاه: برای جمع‌آوری داده‌های کیفی این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد. در مصاحبه‌های انفرادی با مصاحبه‌شوندگان، برای بررسی مقدماتی از پنج سؤال مصاحبه استفاده

دانشجویان ایفا کنند (Sharifi & Zarei, 2025; Thomas & King, 2025).

توانمندسازی در دانشجویان علوم پزشکی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا این گروه علاوه بر نقش دانشجویی، در آینده مسئولیت حفظ و ارتقای سلامت جامعه را بر عهده خواهند داشت. بنابراین، توسعه توانمندی‌های فردی، حرفه‌ای و سلامت‌محور آنان می‌تواند تأثیرات گسترده‌ای بر کیفیت خدمات سلامت در آینده داشته باشد. اگرچه مطالعات متعددی به بررسی ابعاد مختلف توانمندسازی، سواد سلامت، خودکارآمدی، سرمایه روان‌شناختی و انگیزش تحصیلی پرداخته‌اند، اما همچنان نیاز به ارائه الگویی جامع و بومی برای توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی وجود دارد که بتواند ابعاد فردی، سازمانی و محیطی را به صورت یکپارچه تبیین کند. همچنین بسیاری از مطالعات پیشین هر یک تنها بخشی از عوامل مؤثر بر توانمندسازی را بررسی کرده‌اند و کمتر پژوهشی به شناسایی و طراحی یک مدل جامع مبتنی بر شواهد و تجارب خبرگان پرداخته است (Adnan et al., 2024; Asadzandi, 2021; Dadgarpanah et al., 2019; Hooman, 2019).

بنابراین، هدف پژوهش حاضر طراحی و اعتباربخشی الگوی توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز بر اساس شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فردی، سازمانی و محیطی مؤثر بر توانمندسازی دانشجویان است.

## روش‌شناسی

روش این پژوهش بر حسب ماهیت موضوع، اهداف و سوالات پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ زمان مقطعی و از لحاظ روش جمع‌آوری داده‌ها آزر از نوع تحلیل مضمون است. جامعه آماری شامل: (۱) سند کاوی: بررسی اسناد و مدارک علمی شامل کتب تخصصی، تحقیقات انجام شده، رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌ها در جهان در زمینه توانمندسازی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ و از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۴ از طریق پایگاه‌های علمی *Google Scholar, Magiran, Science Direct, SID, Civilica, Noormags, IranDoc, Springer, SAGE* انجام خواهد شد. مقاله‌ها از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ در زمینه توانمندسازی از طریق پایگاه‌های علمی

شد که این سؤال‌ها بر گرفته از موضوع مبتنی بر اهداف و سؤال‌های پژوهش بود که در جدول زیر به آن اشاره شده است. علاوه بر سؤال‌های زیر پژوهشگر سؤال‌های فرعی دیگری نیز در کنار هر سؤال برای درک تجارب شرکت‌کنندگان در حین مصاحبه مطرح کرد. بدین ترتیب تمام مشارکت‌کنندگان سؤال‌های یکسان و در موقعیتی مشابه مصاحبه شدند، مصاحبه به صورت فردی و با ۱۶ نفر از اساتید دانشگاه به اشباع نظری رسید و مصاحبه متوقف و فرآیند مصاحبه ضبط و تثبیت شد. متن مصاحبه بازخوانی و خط به خط پیاده شد. تحلیل محتوای مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون از نوع استقرایی صورت گرفت. محتوای مصاحبه‌ها به صورت سطر به سطر مورد مطالعه قرار گرفت. و سپس تحلیل مضمون و کدگذاری شدند. پس از کدگذاری اولیه تک تک عبارات مرتبط با توانمندسازی دانشجویان پزشکی از طریق کدهای مشترک در قالب کدبندی‌های سازمان دهنده دسته بندی و در نهایت کدبندی‌های سازمان دهنده با وجوه مشترک و ارتباط معنایی مشترک در قالب مضامین فراگیر دسته بندی شدند. در مرحله بعد، منابع چندین بار دیگر مورد مطالعه و بررسی دقیق قرار گرفت و مضامین به دست آمده بازنگری شد. مدت زمان انجام هر مصاحبه بین ۳۰ تا ۵۰ دقیقه بود. تحلیل محتوای مصاحبه‌ها از طریق رویکرد تحلیل مضمون با استفاده از روش کدگذاری (مضامین پایه (کدباز)، مضامین سازمان دهنده (کد محوری)، مضامین فراگیر (کد انتخابی)) انجام پذیرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شد. تحلیل مضمون روش و ابزاری برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از متون است که به شناخت، تحلیل، تفسیر و گزارش الگوهای موجود در معانی داده‌های کیفی منجر می‌شود. ابزارهایی که در تحلیل مضمون مورد استفاده قرار می‌گیرند، شامل کدگذاری، نرم افزار، قالب مضامین و شبکه مضامین می‌باشد. در کدگذاری‌های صورت گرفته مضامین پایه (کدباز)، مضامین سازمان دهنده (کد محوری)، مضامین فراگیر (کد انتخابی) مضامین پایه به مضامین سازمان دهنده و مضامین سازمان دهنده به مضامین فراگیر تبدیل

می‌شوند؛ قالب مضامین کدهای مستخرج را به صورت درختی و سلسله مراتبی در چهار و یا پنج سطح نمایش می‌دهد که همان فراوانی کدهاست. و در نهایت شبکه مضامین به صورت گرافیکی ارتباط متقابل بین مضامین را نشان می‌دهد. باید توجه داشت که یک تحلیل مضمون ممکن است، شامل چند شبکه مضامین باشد. در نهایت باید گفت که برای کدگذاری‌های صورت گرفته در تحلیل مضمون از نرم افزارهای مختلفی استفاده می‌شود که در این پژوهش از نرم افزار MaxQda-V12 استفاده شد.

### یافته‌ها

نتایج تحلیل کدهای حاصل از مرور نظام مند ادبیات پژوهش و تحلیل محتوای مصاحبه با اساتید دانشگاه در رابطه باتوانمندسازی: مروی بر ادبیات پژوهش و تحلیل محتوای مصاحبه‌ها مبین آن است که توانمندسازی دانشجویان دارای سه بعد (مضامین سازمان دهنده) فردی، سازمانی و محیطی و ۳۰ شاخص (مضامین پایه) است. مضامین سازمان دهنده فردی دارای ۸ مضمون پایه شامل: انضباط شخصی - خودآگاهی - خودمدیریتی - خود بهبودی - اعتماد به نفس - تقویت شایستگی - خودتصمیم‌گیری و هدف‌گذاری. مضامین سازمان دهنده سازمانی شامل ۱۴ مضمون پایه شامل: تخصیص منابع - فعالیت‌های رهبری و آموزشی و مدیریت - آموزش و توسعه - فرهنگ سازمانی - حاکمیت و پاسخگویی - خدمات پشتیبانی دانشجویی - اطلاعات و ارتباطات - زیرساخت‌های سازمانی - تعامل با دانشکده و دانشگاه - مشارکت ذینفعان - ارزیابی عملکرد - عدالت سازمانی - وضوح اهداف - تنوع و شمول. مضامین سازمان دهنده محیطی شامل ۸ مضمون پایه شامل: فضای اقتصادی و بازار کسب و کار - فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر و توسعه شغلی - اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری - توسعه پایدار و مدیریت منابع برای محیط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی - مشارکت جامعه - ملاحظات اخلاقی و مسئولیت اجتماعی - همکاری دانشگاه و صنعت - منابع سلامت روان و بهزیستی.

طراحی الگوی توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز... (هواخور و همکاران)

جدول ۱. تحلیل کدهای حاصل از مرور نظام مند ادبیات پژوهش و تحلیل محتوای مصاحبه با اساتید دانشگاه در رابطه با توانمندسازی (فردی)

کد مصاحبه شونده	منبع	کد گذاری باز (شاخص)	کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
I۸, I۳, I۱۵, I۲	ثابت و همکاران (۱۳۹۹)	انضباط شخصی	فردی	توانمندسازی
I۱۲, I۳	مارتین و همکاران (۲۰۲۵) و نینگسیه و اخیار (۲۰۲۴)	خودآگاهی		
IV, I۳, I۹, I۱۲, I۱	فارست و گرافتی (۲۰۲۲) و جلالی و همکاران (۱۴۰۴)	خود مدیریتی		
I۱۱, IV, I۱۰	حلیمی و همکاران (۱۴۰۰) و واسد زندی (۱۴۰۰)	خود بهبودی		
I۸, I۳, I۱۵, I۱۲, I۲	هرتاندز و همکاران (۲۰۲۵) و مخمدی و همکاران (۱۴۰۴)	اعتماد به نفس		
I۱۲, I۳, I۸, I۲	واسد زندی (۱۴۰۰)	تقویت شایستگی		
	کوشکی (۱۳۹۹)	خود تصمیم گیری		
	ویلسون و همکاران (۲۰۲۴) و پاپ زیپرنوفسکی و همکاران (۲۰۲۱) و مارتین و همکاران (۲۰۲۵) و روبل و همکاران (۲۰۲۴)	هدف گذاری		

جدول ۲. تحلیل کدهای حاصل از مرور نظام مند ادبیات پژوهش و تحلیل محتوای مصاحبه با اساتید دانشگاه در رابطه با توانمندسازی (سازمانی)

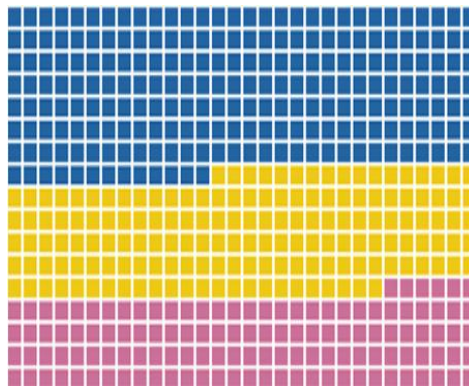
کد مصاحبه شونده	منبع	کد گذاری باز (شاخص)	کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
I۸, I۳, I۱۵, I۱۲, I۲	فارست و گرافتی (۲۰۲۲)	تخصیص منابع	سازمانی	توانمندسازی
I۱۲, I۳, I۸, I۲	آگورتو و همکاران (۲۰۲۰)	فعالیت‌های رهبری آموزشی و مدیریت		
IV, I۳, I۹, I۱۲, I۱۷	پاپ زیپرنوفسکی و همکاران (۲۰۲۱) و جلالی و همکاران (۱۴۰۴) و حسینی و همکاران (۱۴۰۳)	آموزش و توسعه		
IV, I۱۲, I۳, I۱۰	بامری و همکاران (۱۴۰۲) و کرانی (۱۴۰۰)	فرهنگ سازمانی		
I۸, I۳, I۱۵, I۱۲, I۲	کوشکی (۱۳۹۹) و فراهانی و همکاران (۱۳۹۹)	حاکمیت و پاسخگویی		
I۱۲, I۳, I۰, I۸	جلالی و همکاران (۱۴۰۴)	خدمات پشتیبانی دانشجویی		
IV, I۳, I۹, I۱۲, I۱I	مازتین و همکاران (۲۰۲۵) و روبل و همکاران (۲۰۲۴) و	اطلاعات و ارتباطات		
I۱۱, IV, I۱۵		زیرساخت‌های سازمانی		
I۸, I۳, I۱۵, I۱۲, I۲		تعامل با دانشکده و دانشگاه		
I۱۲, I۸, I۲	روبل و همکاران (۲۰۲۴) و گراگتی و همکاران (۲۰۲۰)	مشارکت ذینفعان		
IV, I۳, I۹, I۱۷		ارزیابی عملکرد		
I۱۱, IV, I۳, I۱	قطبی و دباغی (۱۳۹۹)	عدالت سازمانی		
-----	قطبی و دباغی (۱۳۹۹)	وضوح اهداف		
I۳, I۴, I۱۱, I۵	نینگسیه و اخیار (۲۰۲۴)	تنوع و شمول		

جدول ۳. تحلیل کدهای حاصل از مرور نظام مند ادبیات پژوهش و تحلیل محتوای مصاحبه با اساتید دانشگاه در رابطه با توانمندسازی (محیطی)

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز (شاخص)	منبع	کد مصاحبه شونده
		فضای اقتصادی و بازار کسب و کار	ویلسون و همکاران (۲۰۲۴)	I۱۲, I۸, I۳
		فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر و توسعه شغلی		I۱۰, I۹, I۱, I۱۸, I۱۱
		اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری	صالحی نجف‌آبادی (۱۴۰۱) و ویلسون و همکاران (۲۰۲۴)	-----
		توسعه پایدار و مدیریت منابع برای محیط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی	بامری و همکاران (۱۴۰۲)	I۱۰, I۸, I۱, I۳, I۴
		مشارکت جامعه	فارست و گرافتی (۲۰۲۲) و آگورتو و همکاران (۲۰۲۰)	I۳, I۱, I۵, I۱۴, I۱۶
توانمندسازی محیطی		ملاحظات اخلاقی و مسئولیت اجتماعی	نینکیسه و اخیار (۲۰۲۴)	I۱۱, I۷, I۳, I۱۰
		همکاری دانشگاه و صنعت	شوکلا و آرورا (۲۰۲۴)	I۱۰, I۸, I۴
		منابع سلامت روان و بهزیستی	حسینی و همکاران (۱۳۹۶) و روبل و همکاران (۲۰۲۴)	I۱۱, I۷, I۱۰, I۳, I۱۰

کدهاست. در شکل زیر قالب مضامین برای توانمندسازی دانشجویان آورده شده است.

قالب مضامین مستخرج از مصاحبه با اساتید دانشگاه و به صورت درختی در سه زیر مقوله نمایش داده شده است که همان فراوانی



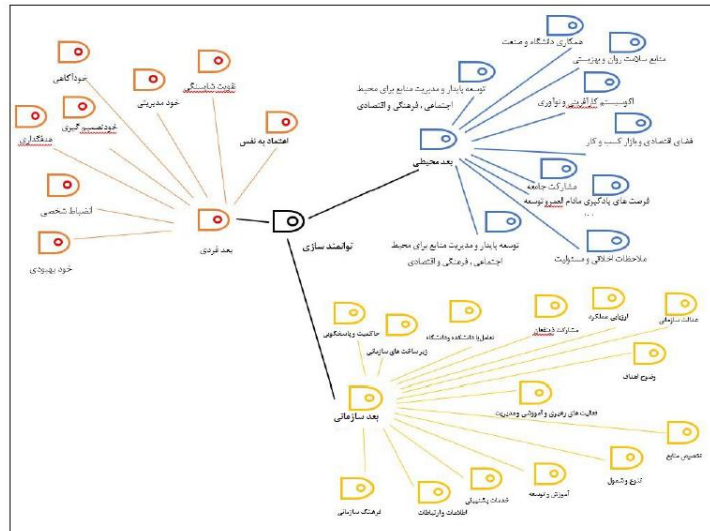
شکل ۱. فراوانی کدها (پرتره)

نتایج حاصل از تحلیل نشان می‌دهد که از میان ۳۰ شاخص (گویه) موجود، ۳ مقوله اصلی قابل شناسایی است. بر اساس ادبیات، پیشینه و نظریه‌های موجود، در جدول ۴ نام گذاری شده است.

جدول ۴. توانمندسازی مبتنی بر مرور نظام مند ادبیات پژوهش و مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته

بعد	مفوله	تعداد گویه
	فردی	۸
توانمندسازی	سازمانی	۱۴
	محیطی	۸

شبکه مضامین برای توانمندسازی مبتنی بر مرور نظام مند ادبیات پژوهش و مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به گونه‌ای است که در ادامه می‌آید.



شکل ۲. شبکه مضامین چارچوب نظری پژوهش و مدل مفهومی

حاصل از تحلیل مضمون مبتنی بر مرور نظام‌مند ادبیات و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با اعضای هیئت علمی نشان داد که توانمندسازی دانشجویان یک سازه چندبعدی است که در قالب سه بعد اصلی فردی، سازمانی و محیطی قابل تبیین است. بر اساس یافته‌ها، بعد فردی شامل هشت مؤلفه، بعد سازمانی شامل چهارده مؤلفه و بعد محیطی شامل هشت مؤلفه بود. این نتایج بیانگر آن است که توانمندسازی دانشجویان فراتر از توسعه مهارت‌های فردی بوده و تحت تأثیر شبکه‌ای از عوامل درونی، سازمانی و محیطی قرار دارد. چنین یافته‌ای با دیدگاه‌های نوین آموزش عالی که توانمندسازی را فرآیندی جامع و چندسطحی می‌دانند همخوانی دارد و نشان می‌دهد که توسعه ظرفیت‌های دانشجویان نیازمند توجه همزمان به تمامی ابعاد فردی، ساختاری و اجتماعی است (Ahmad, 2020; Dadgarpanah et al., 2019; Thomas, 2025).

یکی از مهم‌ترین یافته‌های پژوهش حاضر شناسایی بعد فردی توانمندسازی شامل مؤلفه‌هایی نظیر خودآگاهی، خودمدیریتی، خودبهبودی، اعتماد به نفس، تقویت شایستگی، خودتصمیم‌گیری و هدف‌گذاری بود. این یافته نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از توانمندسازی دانشجویان ریشه در منابع روان‌شناختی و قابلیت‌های فردی آنان دارد. دانشجویانی که از خودآگاهی بیشتری برخوردارند، بهتر می‌توانند نقاط قوت و ضعف خود را شناسایی کرده و برای توسعه مهارت‌های فردی و حرفه‌ای خود برنامه‌ریزی کنند. همچنین خودمدیریتی و هدف‌گذاری به دانشجویان کمک می‌کند تا

الگوی مفهومی توانمندسازی دارای سه مضمون سازمان دهنده و فردی، سازمانی و محیطی و ۳۰ مضامین پایه است. مضامین سازمان دهنده فردی دارای ۸ مضمون پایه شامل: انضباط شخصی - خودآگاهی - خودمدیریتی - خودبهبودی - اعتماد به نفس - تقویت شایستگی - خودتصمیم‌گیری و هدف‌گذاری. مضامین سازمان دهنده سازمانی شامل ۱۴ مضمون پایه شامل: تخصیص منابع - فعالیت‌های رهبری و آموزشی و مدیریت - آموزش و توسعه - فرهنگ سازمانی - حاکمیت و پاسخگویی - خدمات پشتیبانی دانشجویی - اطلاعات و ارتباطات - زیرساخت‌های سازمانی - تعامل با دانشکده و دانشگاه - مشارکت ذینفعان - ارزیابی عملکرد - عدالت سازمانی - وضوح اهداف - تنوع و شمول. مضامین سازمان دهنده محیطی شامل ۸ مضمون پایه شامل: فضای اقتصادی و بازار کسب و کار - فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر و توسعه شغلی - اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری - توسعه پایدار و مدیریت منابع برای محیط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی - مشارکت جامعه - ملاحظات اخلاقی و مسئولیت اجتماعی - همکاری دانشگاه و صنعت - منابع سلامت روان و بهزیستی.

### بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر طراحی و اعتباربخشی الگوی توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور اهواز بود. نتایج

مشارکت در تصمیم‌گیری، دسترسی به منابع آموزشی مناسب و حمایت‌های سازمانی را فراهم می‌کنند، زمینه لازم برای رشد و شکوفایی دانشجویان ایجاد می‌شود.

یافته‌های مربوط به فرهنگ سازمانی، مشارکت ذی‌نفعان و عدالت سازمانی با نتایج پژوهش دادگرپناه و همکاران همخوانی دارد که بر نقش ساختارهای دانشگاهی در توسعه توانمندی‌های دانشجویان تأکید کرده‌اند (Dadgarpanah et al., 2019). همچنین شریفی و مرادی نشان دادند که ایجاد بسترهای ارتباطی مناسب و توسعه مهارت‌های ارتباطی در محیط دانشگاه می‌تواند زمینه ارتقای توانمندسازی را فراهم کند (Sharifi & Moradi, 2022). وجود مؤلفه‌هایی نظیر اطلاعات و ارتباطات، تعامل با دانشکده و دانشگاه و خدمات پشتیبانی دانشجویی نیز مؤید این موضوع است که دانشجویان برای رشد و توانمندسازی به شبکه‌ای از حمایت‌های رسمی و غیررسمی نیاز دارند. هرچه تعاملات میان دانشجویان، اساتید و مدیران دانشگاهی گسترده‌تر و مؤثرتر باشد، احتمال شکل‌گیری احساس تعلق، اعتماد و مشارکت در دانشجویان افزایش می‌یابد.

نتایج پژوهش حاضر در خصوص اهمیت آموزش و توسعه نیز با یافته‌های حلیمی و همکاران همسو است. آنان نشان دادند که برنامه‌های آموزشی و فوق‌برنامه می‌توانند به طور معناداری موجب ارتقای اهداف پیشرفت و توانمندسازی دانشجویان شوند (Halimi et al., 2021). همچنین محیط‌های یادگیری نوین و دیجیتال، فرصت‌های گسترده‌ای برای توسعه خودراهبری، یادگیری فعال و توانمندسازی دانشجویان فراهم می‌کنند. در این زمینه، توماس و کینگ تأکید کرده‌اند که محیط‌های یادگیری دیجیتال می‌توانند نقش مهمی در افزایش استقلال و مشارکت دانشجویان داشته باشند (Thomas, 2025). بنابراین، توسعه زیرساخت‌های آموزشی و فناوری در دانشگاه‌ها می‌تواند یکی از مؤثرترین راهبردها برای ارتقای توانمندسازی دانشجویان باشد.

بعد سوم الگوی حاضر، بعد محیطی بود که شامل فضای اقتصادی و بازار کار، فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر و توسعه شغلی، اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری، توسعه پایدار، مشارکت جامعه، ملاحظات اخلاقی و مسئولیت اجتماعی، همکاری دانشگاه و صنعت و منابع سلامت روان و بهزیستی بود. این یافته نشان می‌دهد که توانمندسازی

مسئولیت فرایند یادگیری خود را بر عهده گرفته و در مسیر دستیابی به اهداف تحصیلی و شغلی گام بردارند. این نتایج با پژوهش احمدی و رضایی همسو است که نشان داد خودکارآمدی یکی از مهم‌ترین عوامل توانمندسازی دانشجویان محسوب می‌شود و نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش احساس شایستگی و موفقیت تحصیلی دارد (Ahmadi & Rezaei, 2021). همچنین یافته‌های دیویس نشان می‌دهد که احساس توانمندی فردی و خودکارآمدی با موفقیت تحصیلی، مشارکت آموزشی و رضایت دانشجویان ارتباط مستقیم دارد (R. Davis, 2022).

وجود مؤلفه اعتمادبه‌نفس و تقویت شایستگی در الگوی نهایی پژوهش نیز حاکی از اهمیت سرمایه‌های روان‌شناختی در فرایند توانمندسازی است. زمانی که دانشجویان نسبت به توانایی‌های خود باور مثبت داشته باشند، تمایل بیشتری برای مشارکت در فعالیت‌های آموزشی، اجتماعی و حرفه‌ای پیدا می‌کنند. این نتیجه با یافته‌های یزدان‌پناه و رحیمی مطابقت دارد که سرمایه روان‌شناختی را یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم توانمندسازی دانشجویان معرفی کرده‌اند (Yazdanpanah & Rahimi, 2024). همچنین مؤلفه هدف‌گذاری و خودتصمیم‌گیری با نتایج پژوهش نصیری و بخشی همسو است که نشان دادند خودتعیین‌گری موجب افزایش استقلال، مسئولیت‌پذیری و توانمندی دانشجویان می‌شود (Nasiri & Bakhshi, 2024). در واقع، توانمندسازی فردی زمانی تحقق می‌یابد که دانشجو بتواند به صورت مستقل تصمیم بگیرد، اهداف خود را تعیین کند و مسئولیت نتایج اقدامات خود را بپذیرد.

بعد دوم شناسایی شده در پژوهش حاضر، بعد سازمانی بود که بیشترین تعداد مؤلفه‌ها را در مقایسه با سایر ابعاد دربر می‌گرفت. این بعد شامل تخصیص منابع، فعالیت‌های رهبری آموزشی و مدیریتی، آموزش و توسعه، فرهنگ سازمانی، حاکمیت و پاسخگویی، خدمات پشتیبانی دانشجویی، اطلاعات و ارتباطات، زیرساخت‌های سازمانی، تعامل با دانشکده و دانشگاه، مشارکت ذی‌نفعان، ارزیابی عملکرد، عدالت سازمانی، وضوح اهداف و تنوع و شمول بود. برجسته بودن این بعد نشان می‌دهد که توانمندسازی دانشجویان صرفاً محصول ویژگی‌های فردی نیست، بلکه به شدت تحت تأثیر محیط و ساختارهای دانشگاهی قرار دارد. هنگامی که دانشگاه‌ها فرصت

همچنین داداچینسکی و همکاران بر نقش سواد سلامت دیجیتال در تصمیم‌گیری‌های سلامت‌محور دانشجویان تأکید کرده‌اند (Dadaczynski et al., 2021). در عصر تحول دیجیتال، توانمندسازی دانشجویان بدون توسعه مهارت‌های مرتبط با جستجو، ارزیابی و استفاده از اطلاعات امکان‌پذیر نیست. در همین راستا، آموزش رسانه‌ای و سلامت دیجیتال می‌تواند نقش مؤثری در افزایش توانمندی دانشجویان برای مواجهه با چالش‌های سلامت ایفا کند (Sharifi & Zarei, 2025; Thomas & King, 2025).

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی سازه‌ای چندبعدی است که از تعامل پیچیده عوامل فردی، سازمانی و محیطی شکل می‌گیرد. این نتایج ضمن تأیید دیدگاه‌های نظری موجود، چارچوبی جامع برای درک و ارتقای توانمندسازی دانشجویان ارائه می‌دهد. الگوی حاصل می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری‌های آموزشی، طراحی برنامه‌های توسعه دانشجویی و ارتقای کیفیت آموزش عالی باشد و به دانشگاه‌ها کمک کند تا از طریق توجه همزمان به ابعاد مختلف توانمندسازی، زمینه رشد همه‌جانبه دانشجویان را فراهم سازند (Asadzandi, 2021; Malekinia, 2016; Martin, 2024).

پژوهش حاضر با وجود دستاوردهای علمی ارزشمند، دارای محدودیت‌هایی بود. نخست، داده‌های پژوهش صرفاً از اعضای هیئت علمی دانشگاه گردآوری شد و دیدگاه مستقیم دانشجویان در فرآیند طراحی الگو مورد بررسی قرار نگرفت. دوم، مطالعه در یک دانشگاه علوم پزشکی انجام شد و ممکن است ویژگی‌های فرهنگی و سازمانی این دانشگاه بر یافته‌ها اثر گذاشته باشد. سوم، ماهیت کیفی پژوهش اگرچه امکان درک عمیق پدیده را فراهم می‌کند، اما تعمیم‌پذیری نتایج به سایر دانشگاه‌ها و گروه‌های دانشجویی را محدود می‌سازد. همچنین برخی مؤلفه‌های شناسایی شده ممکن است تحت تأثیر شرایط زمانی و محیطی خاص قرار گرفته باشند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده اعتبار الگوی حاضر را در دانشگاه‌های مختلف کشور و در میان دانشجویان رشته‌های گوناگون بررسی کنند. همچنین استفاده از روش‌های کمی و مدل‌سازی معادلات ساختاری برای آزمون روابط میان ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده می‌تواند به توسعه بیشتر مدل کمک کند. بررسی نقش

دانشجویان تنها به فضای داخلی دانشگاه محدود نمی‌شود و عوامل گسترده‌تری در سطح جامعه، اقتصاد و بازار کار بر آن اثرگذار هستند. وجود مؤلفه‌هایی نظیر اکوسیستم کارآفرینی و همکاری دانشگاه و صنعت بیانگر آن است که دانشگاه‌ها باید ارتباط مؤثرتری با محیط بیرونی برقرار کنند تا دانشجویان بتوانند مهارت‌ها و دانش خود را در شرایط واقعی به کار گیرند.

این نتایج با پژوهش کاکایی و همکاران همخوانی دارد که رابطه مثبتی میان روحیه کارآفرینی و توانمندسازی شغلی دانشجویان گزارش کردند (Kakaei et al., 2021). همچنین مطالعه ادنان و همکاران نشان داد که فعالیت‌های دانشگاهی در حوزه پژوهش و خدمات اجتماعی می‌تواند نقش مهمی در توانمندسازی جوامع و دانشجویان ایفا کند (Adnan et al., 2024). یافته‌های آگورتو و همکاران نیز حاکی از آن است که مشارکت اجتماعی و تعامل دانشجویان با جامعه، موجب افزایش احساس توانمندی، مسئولیت‌پذیری و اثربخشی فردی آنان می‌شود (Agurto et al., 2020). از این رو، دانشگاه‌ها باید از نقش سنتی خود فراتر رفته و به عنوان نهادهایی فعال در توسعه اجتماعی و اقتصادی عمل کنند.

یکی از یافته‌های مهم پژوهش حاضر، حضور مؤلفه منابع سلامت روان و بهزیستی در بعد محیطی بود. این موضوع نشان می‌دهد که سلامت روان و توانمندسازی ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند. دانشجویانی که از سلامت روان مطلوبی برخوردارند، توانایی بیشتری برای مدیریت چالش‌های تحصیلی و اجتماعی دارند و بهتر می‌توانند از فرصت‌های آموزشی بهره ببرند. این نتیجه با پژوهش یوسفی و احمدی همسو است که نشان دادند سطح سواد سلامت با کاهش اضطراب سلامت مرتبط است (Yousefi & Ahmadi, 2023). همچنین مطالعات متعددی نشان داده‌اند که سواد سلامت و دسترسی به اطلاعات معتبر سلامت می‌تواند موجب بهبود رفتارهای پیشگیرانه و ارتقای کیفیت زندگی دانشجویان شود (K. Davis, 2022; Martin, 2024; Nearchou et al., 2022).

از منظر سواد سلامت، یافته‌های پژوهش حاضر اهمیت دسترسی به اطلاعات و منابع معتبر را نیز برجسته می‌سازد. پژوهش نادری و مشایخی نشان داد که استفاده از منابع اطلاعات پزشکی با افزایش سطح سواد سلامت همراه است (Naderi & Mashayekhi, 2022).

## References

- Adnan, T., Praptiningsih, N., & Kalbuana, N. (2024). Analyzing the Impact of Research and Community Service Programs of Higher Education Institutions on Local Economic Empowerment in Indonesia: A Literature Review Study. *International Journal of Teaching and Learning*, 2(1), 210-222.
- Agurto, M., Buzinsky, S., Fernandez, F., & Torres, J. (2020). Empowering College Students through Community Engagement: Experimental Evidence from Peru.
- Ahmad, T. (2020). Scenario Based Approach to Re-Imagining Future of Higher Education Which Prepares Students for the Future of Work. *Higher education, skills and work-based learning*, 10(1), 217-238.
- Ahmadi, S., & Rezaei, M. (2021). Investigating the Role of Self-Efficacy in Empowering University Students. *Iranian Educational Research Quarterly*, 8(2), 45-62.
- Asadzandi, M. (2021). Designing and Validating a Spiritual Self-Care Empowerment Model for Students Based on the Salim Heart Model. *Strategies for Education in Medical Sciences*, 14(1), 53-62.
- Dadaczynski, K., Okan, O., Messer, M., Leung, A. Y., Rosario, R., Darlington, E., & Rathmann, K. (2021). Digital Health Literacy and Web-Based Information-Seeking Behaviors of University Students in Germany during the COVID-19 Pandemic: Cross-Sectional Survey Study. *Journal of medical Internet research*, 23(1), e24097.
- Dadgarpanah, Z., Zamani Moghadam, A., & Taghipour Zahir, A. (2019). Presenting a Model for Developing the Capabilities of Graduate Students at Islamic Azad University Considering Fundamental Changes in the Future Higher Education System. *Management Futures Studies*(118), 221-238.
- Davis, K. (2022). Empowerment and Self-Efficacy in Modern Universities. *International Journal of Student Success*, 14(1), 55-70.
- Davis, R. (2022). Role of Health Literacy in Preventing Self-Medication Practices. *International Journal of Adolescent Health*, 18(1), 88-102.
- Halimi, A., Rasouli, S. E., & Fallah, V. (2021). Investigating the Effect of the Extra Curriculum on Achievement Goals in Educational and Skill Domains and Empowerment of Medical Sciences Students in Mazandaran Province.
- Hooman, A. A. (2019). *A Practical Guide to Qualitative Research*. Publisher not supplied.
- Kakaei, H., Shokri, Z., Mojarradi, Z., & Ahmadi, Z. (2021). Investigating the Relationship between Entrepreneurial Spirit and Career Empowerment among Pharmacy Students at Tehran University of Medical Sciences. Fourth Annual International Conference on New Developments in Management, Economics, and Accounting, Tehran.
- Maleki, F., & Heidari, D. (2023). The Role of Academic Motivation in Students Cognitive Empowerment. *Journal of Educational Psychology*, 18(2), 40-56.
- Malekinia, E. (2016). Investigating the Role and Position of the Higher Education System in Economic Development. National Congress of Higher Education in Iran,
- Martin, P. (2024). Health Literacy as a Predictor of Preventive Health Behavior. *Preventive Medicine Reports*, 19, 45-59.
- Naderi, H., & Mashayekhi, P. (2022). The Relationship between Health Literacy and the Use of Medical Information Resources. *Health Literacy Quarterly*, 6(4), 33-48.
- Nasiri, M., & Bakhshi, H. (2024). Self-Determination and Its Effect on Student Empowerment. *University Studies Quarterly*, 9(1), 85-101.

متغیرهایی مانند تاب‌آوری، سرمایه اجتماعی، هوش هیجانی، سلامت دیجیتال و آمادگی شغلی در چارچوب توانمندسازی دانشجویان نیز می‌تواند افق‌های جدیدی برای پژوهش‌های آینده فراهم سازد. علاوه بر این، انجام مطالعات طولی برای بررسی تغییرات توانمندسازی در طول دوران تحصیل و پس از ورود به بازار کار توصیه می‌شود.

دانشگاه‌ها می‌توانند با طراحی برنامه‌های جامع توانمندسازی مبتنی بر ابعاد فردی، سازمانی و محیطی، زمینه رشد همه‌جانبه دانشجویان را فراهم کنند. برگزاری کارگاه‌های خودآگاهی، خودمدیریتی، مهارت‌های ارتباطی و کارآفرینی، توسعه خدمات مشاوره و سلامت روان، تقویت ارتباط دانشگاه با صنعت و بازار کار، افزایش مشارکت دانشجویان در تصمیم‌گیری‌های دانشگاهی و توسعه زیرساخت‌های یادگیری دیجیتال از جمله اقداماتی است که می‌تواند به ارتقای توانمندی دانشجویان منجر شود. همچنین ارزیابی مستمر وضعیت توانمندسازی دانشجویان و استفاده از نتایج آن در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و مدیریتی می‌تواند اثربخشی سیاست‌های دانشگاهی را افزایش داده و زمینه تربیت دانش‌آموختگان توانمند، مسئولیت‌پذیر و آماده برای ایفای نقش در جامعه را فراهم آورد.

### تعارض منافع

بین نویسندگان هیچ تعارض منافی وجود نداشت.

### حامی مالی

این پژوهش بدون هیچ حمایت مالی و با هزینه شخصی انجام شد.

### ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه، اهمیت و ضرورت پژوهش برای نمونه‌ها تشریح و درباره رعایت ملاحظات اخلاقی مانند رازداری، محرمانگی، حفظ حریم نمونه‌ها، آزادی جهت شرکت در پژوهش و انصراف از آن و غیره به آنان اطمینان داده شد.

### مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مقاله با یکدیگر مشارکت داشتند.

### تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی افرادی که در مراحل پژوهش همکاری و یاری نمودند تقدیر و تشکر می‌شود.

- Nearchou, F., Flinn, C., French, A., Hennessy, E., Kerin, L., & Linehan, C. (2022). Health Literacy of COVID-19 and Compliance with Precautionary Measures: A Cross-Sectional Study in Adolescents and Young Adults in Ireland. *Youth, 2*(2), 165-180.
- Sharifi, N., & Moradi, A. (2022). The Role of Communication Skills in Promoting the Empowerment of Academics. *Human Development Research Journal, 10*(2), 65-80.
- Sharifi, Y., & Zarei, S. (2025). The Role of Media Education in Promoting Public Health Literacy. *Journal of Health Education and Development, 7*(1), 63-79.
- Thomas, E. (2025). Campus Health Programs and Student Health Literacy. *Journal of University Health, 22*(1), 20-33.
- Thomas, S., & King, J. (2025). Digital Learning Environments and Student Empowerment. *Journal of Innovative Education, 29*(1), 45-61.
- Yazdanpanah, S., & Rahimi, F. (2024). Investigating the Relationship between Psychological Capital and Student Empowerment. *Journal of Transformation in Education, 5*(2), 60-76.
- Yousefi, M., & Ahmadi, F. (2023). Investigating the Relationship between Health Anxiety and Individuals Health Literacy Level. *Journal of Health Psychology, 12*(1), 55-69.